

JEUGDZORG NEDERLAND

Richtlijn ten aanzien van geluidsopnamen

In 2014 heeft de Nationale ombudsman spelregels opgesteld om burgers en overheidsinstanties handvatten te bieden bij het omgaan met (verzoeken tot) geluidsopnamen door burgers. Ondanks deze spelregels bleven er met name in de jeugdbescherming en de jeugdhulp onduidelijkheid bestaan over het opnemen van gesprekken. Dit is voor de Nationale ombudsman reden geweest om opnieuw onderzoek te doen naar dit onderwerp, dit keer specifiek gericht op jeugdzaken. Uit het onderzoek kwam naar voren dat het maken van geluidsopnamen bij burgers en jeugdprofessionals over en weer wantrouwen oproept. Jeugdprofessionals zijn terughoudend vanwege de angst dat de burger de opname, al dan niet geknipt en geplakt, verspreidt via social media of in een (klacht)procedure gebruikt. Dit voelt onveilig en kwetsbaar. Aan de andere kant vertrouwen burgers er nog steeds niet op dat zij een gesprek mogen opnemen. Zij kiezen er daarom vaak voor om dit stiekem te doen. Burgers hebben vaak een goede reden om het gesprek op te nemen. Sommigen vinden het belangrijk om een gesprek - waar veel van afhangt - thuis en eventueel met naasten nog eens goed te kunnen beluisteren. Anderen willen de opname maken om te gebruiken 'als bewijs' in een (klacht)procedure. De Nationale ombudsman is ervan overtuigd dat spelregels aangaande geluidsopnamen kunnen bijdragen aan wat burgers en overheidsinstanties van elkaar mogen verwachten. Door transparant naar elkaar toe te zijn, kan wantrouwen worden weggenomen en kunnen stiekeme opnamen worden voorkomen. Dit is uiteindelijk ook in het belang van het kind.

Naar aanleiding van dit aanvullende onderzoek van de Nationale ombudsman is er in mei 2020 specifiek voor de jeugdzorg een nieuwe handreiking opgesteld waarin de spelregels voor het maken van geluidsopnamen zijn neergelegd¹. De bevindingen van de Nationale ombudsman zijn aanleiding geweest om het eerder vanuit Jeugdzorg Nederland vastgestelde protocol "Beeld- en geluidsopnamen" van de Gecertificeerde Instelling (GI) te vervangen door deze nieuwe richtlijn. Deze nieuwe richtlijn is bedoeld voor cliënten en jeugdprofessionals van de organisaties die jeugdhulp, jeugdbescherming en/of jeugdreclassering aanbieden. Het is aan de organisatie om deze richtlijn te implementeren op een wijze die past binnen hun werkwijze.

Het voordeel van deze richtlijn is dat geluidsopnamen bespreekbaar en mogelijk worden gemaakt. Door transparant naar elkaar toe te zijn, kan wantrouwen worden weggenomen en kunnen stiekeme opnamen worden voorkomen. Wel is het belangrijk dat iedereen zich houdt aan de regels die gelden voor het maken, gebruiken en bewaren van geluidsopnamen.

Richtlijnen voor het maken, gebruiken en bewaren van geluidsopnamen

- Een cliënt mag in beginsel geluidsopnamen maken van het gesprek met een jeugdprofessional.
- Deze richtlijn is enkel van toepassing op het maken van geluidsopnamen en geldt dus niet voor beeldopnamen. Uitgangspunt bij beeldopnamen is dat deze – gelet op het portretrecht – niet zijn toegestaan zonder toestemming.
- Vergeet niet dat eventuele andere privépersonen die ook deelnemen aan het gesprek (bijvoorbeeld de andere ouder of jeugdige) wel om toestemming moet worden gevraagd voor het maken van een geluidsopname. Geeft deze persoon geen toestemming dan mag deze persoon niet opgenomen worden. Zoek vervolgens samen met de cliënt naar een passende oplossing.

¹ [Handreiking en Spelregels Geluidsopnames Jeugdhulpverlening \(nationaleombudsman.nl\)](https://www.nationaleombudsman.nl/handreiking-en-spelregels-geluidsopnames-jeugdhulpverlening)

- Het doel van geluidsopnamen is dat deze voor eigen gebruik van de cliënt is, bedoeld om thuis (in de persoonlijke levenssfeer) nog eens na te luisteren. Uitzonderingen die gelden voor de cliënt en de jeugdprofessional zijn onder andere:
 - laten beluisteren door de advocaat van de cliënt;
 - laten beluisteren door een collega van de jeugdprofessional;
 - gebruik voor een klacht-/tuchtprocedure;
 - gebruik ten behoeve van een juridische procedure;
 - gebruik ten behoeve van de uitvoering van de wettelijke taak van het bevoegd gezag, zoals de Raad voor de Kinderbescherming, de politie of het Openbaar Ministerie;
 - gebruik op grond van een wettelijk voorschrift.
- Mocht er reden zijn om de geluidsopnamen te gebruiken voor een ander doel dan genoemd in deze richtlijn, dan is dit alleen toegestaan na overleg en gezamenlijke schriftelijke toestemming van zowel de cliënt als de jeugdprofessional en eventuele andere betrokken personen die te horen zijn op de geluidsopnamen.
- Het is verboden om de geluidsopnamen openbaar te maken of aan anderen te geven. Hieronder wordt onder andere (maar niet uitsluitend) verstaan dat de geluidsopnamen niet mogen worden geplaatst op het internet, social media, soundcloud of aan de krant dan wel andere media mogen worden verstrekt.
- Het verbod tot openbaar maken of verspreiden van geluidsopnamen geldt ook na het afsluiten van een dossier.
- Zorg ervoor dat zowel de cliënt als de jeugdprofessional beschikken over dezelfde versie van de geluidopname. Dit kan bijvoorbeeld door het gesprek beiden op te nemen of na afloop van het gesprek de opname met elkaar te delen.
- De geluidsopnamen dienen in originele staat behouden te blijven: de opname mag niet worden bewerkt of op enige andere wijze worden aangepast, door bijvoorbeeld knippen en plakken.

Wanneer zijn geluidsopnamen niet toegestaan

- Alleen als er zwaarwegende redenen zijn kan de jeugdprofessional niet toestaan dat er geluidsopnamen worden gemaakt.
- Een zwaarwegende reden voor afwijzing van geluidsopnamen zal zijn dat door de geluidsopnamen (de veiligheid van) het kind direct kan worden geschaad. Bijvoorbeeld als in het gesprek zeer gevoelige informatie over het kind wordt gedeeld. De leeftijd en de kwetsbaarheid van het kind spelen hierbij een rol. Ook als het kind zelf deelneemt aan het gesprek en aangeeft het niet prettig te vinden dat er geluidsopnamen worden gemaakt van het gesprek waar hij of zij bij aanwezig is, kan dit een zwaarwegende reden zijn om geluidsopnamen niet toe te staan. Daarnaast kan een zwaarwegende reden voor afwijzing van het maken van geluidsopnamen zijn dat er kan worden aangenomen dat de afspraken zoals genoemd in deze richtlijn niet worden nagekomen. Bijvoorbeeld bij (dreiging met) openbaarmaking van vertrouwelijke gegevens, als iemand al eens eerder opnames op social media heeft gezet of als er eerdere uitspraken hierover zijn geweest.
- Twijfels over de integriteit van de cliënt is geen zwaarwegende reden voor afwijzing van het maken van geluidsopnamen. Ook het voornemen van de cliënt om de geluidsopnamen te gebruiken in juridische procedures, klachtzaken en andere procedures is geen zwaarwegende reden voor afwijzing. Dit valt onder de 'persoonlijke doeleinden'. Het is aan de rechter, de klachtencommissie e.a. of deze de opname of transcriptie toelaat als ingebracht stuk.
- Een besluit van de jeugdprofessional om geluidsopnamen niet toe te staan moet zorgvuldig en met feiten worden onderbouwd. Om te komen tot een goed onderbouwd besluit kan gebruik worden gemaakt van Toolkit en het stappenplan 'Het beste besluit voor het kind' van de Kinderombudsman van november 2019².
- Een besluit tot afwijzing van het maken van geluidsopnamen door de jeugdprofessional kan op verzoek van de cliënt op schrift gegeven worden.
- Ook als het maken van geluidsopnamen wordt afgewezen, is het van belang het gesprek met de cliënt hierover aan te gaan, te kijken wie het verzoek om een geluidsopname doet (ouder of kind) en wat de reden hiervan is. Ook zal in overleg worden gekeken of er misschien een andere oplossing mogelijk is zoals het maken van notulen of het aanstellen van een vertrouwenspersoon.

² <https://www.dekinderombudsman.nl/toolkit-beste-besluit/uitleg-stappenplan-het-beste-besluit-voor-het-kind-professionals>